

DE REKENPENNING VAN 1545 VOOR DE REKENKAMER VAN RIJSEL

De rekenkamer van Vlaanderen en Artesië werd opgericht door Filips de Stoute in 1384. Voor deze instelling, die tijdens de regering van Karel V ook dikwijls *Chambre des comptes du roy* werd genoemd, werd van het einde van de 14e eeuw tot het laatste kwart van de 16e eeuw een uitgebreide reeks rekenpenningen geslagen.

Vooral onder Karel V (1506-1555) vertonen deze jetons een grote verscheidenheid. Dit blijkt o.m. uit de publicaties van Vanhonde en Dugnoille (1). Het gespecialiseerd werk van Vanhonde maakt echter vrijwel uitsluitend gewag van koperen exemplaren. Toch werden deze penningen ook in zilver aangemunt, wat o.m. blijkt uit een document van 10 december 1545 dat zich in de archieven van de voormalige rekenkamer te Rijsel bevindt (2).

Het blijkt hier te gaan om het schrijven waarmee de voorzitter van de rekenkamer bij de munt (van Brugge?) de jetons bestelde die voor de eindafrekening van dat jaar nodig waren.

De rekenpenning van 1545 voor de rekenkamer van Rijsel is gekend en reeds verscheidene malen gepubliceerd:

Vz. Karel V, afgebeeld tot aan het middel, naar rechts gewend; hij draagt een keizerskroon en een rijk versierd harnas; hij houdt een zwaard in de rechterhand en een rijksappel in de linker; links en rechts in het veld, 1 - 5 - 45; rondom, een dubbele cirkel, x GECT'.POVR.SA.CHABRE: DES:COMPTES.A.LIJLE en een parelcirkel.

Kz. Vuurijzer, geplaatst op een Bourgondisch stokkenkruis; onder aan het

vuurijzer hangt het juweel van het Gulden Vlies; uit het vuurijzer springen acht vonken weg; in het bovenste kanton een gekroonde dubbele arend, in het linkse een schild met het wapen van Castilië, in het rechtse een schild met het wapen van Milaan en in het onderste een schild met het wapen van Vlaanderen; rondom, een dubbele cirkel, CHARLES.V.E.' PEREVR.DE.CES.PAYS:DOMINAT'. en een parelcirkel (3).

Vanhende, nr. 307

Dugniolle, nr. 1625.

De afbeeldingen blijken zeer goed overeen te stemmen met wat door de heren van de rekenkamer werd besteld: *A l'un des costes, l'effigie de l'empereur ainsi qu'il est sur un des deux gectoirs que vous envoyons par ceste ...* voor de voorzijde en *A l'autre coste, le fusil et la croix, mais forcez ladite croix plus droite en faisant mettre dessus ledit fusil le double eagle couronné d'une couronne imperiale, dessous ledit fusil la thoizon et plus bas les azmes de Flandrez du coste dextre les armes de Castille et du coste senestre les armes de Milan...* voor de keerszijde.

De in het document van 10 december 1545 voorgestelde onschriften werden evenwel niet overgenomen. Deze waren echter in de tekst zelf reeds gewijzigd (*Charles Veme de ces milites triumphateur* is geschrapt en in de marge veranderd in *Charles Veme empereur des superbes débailateur*, en in *gectoirs pour la chambre des comptes à Lille 1545* is *chambre* vervangen door *messeigneurs*), wat er op wijst dat men op dit punt geen uitgesproken mening had of niet al te zeker was. Een aanpassing op het laatste ogenblik - mogelijk na een suggestie van een terzake meer ervaren personeelslid van het munt huis - is dan ook niet zo verwonderlijk.

Het hierboven geciteerd document vermeldt ook de hoeveelheid jetons die in koper en zilver werden vervaardigd: *soixante marqz desdits gectoirs de cuyvre* en *trois marcs d'argent de cinquante au marc*. De snede van de koperen rekenpenningen (het aantal stukken dat uit één Troisie Mark (5) metaal werd vervaardigd) is niet gepreciseerd, maar uitgaande van een gewicht van ± 4 gram kunnen we deze op ± 60 schatten.

Dat geeft de volgende resultaten:

	Aantal mark	Snede	Gewicht (per stuk)	Sloegantal
Koperen jetons	60	+ 60	+ 4g	+ 3.600
Zilveren jetons	3	50	4,9g	150

Deze jetons - in wezen hulpmiddelen bij het rekenen met Romeinse cijfers - hadden een dubbele functie: de koperen exemplaren werden daadwerkelijk bij het opstellen van de eindafrekening voor het aflopend boekjaar gebruikt (*pour le rance de ceste chambre et des supports d'icelle*), de zilveren daarentegen vertegenwoordigden - als nienwjaarsgift - een eindejaarspremie voor de hogere ambtenaren van de betrokken administratie.

Vanzelfsprekend was men meer bezorgd om het uitzicht van de zilveren geschenkexemplaren dan om dat van de koperen werktinstrumenten. Vandaar het uitdrukkelijk verzoek om de zilveren jetons het eerst te vervaardigen (*en faisant forger lesdits gectoirs d'argent premiers*), als de stempels nog hun volle scherpte bezaten en geen breuken of andere beschadigingen hadden opgelopen.

- (1) E. VANHENDE, *Numismatique lilloise*, Lille, 1858.
J.F. DUGNIOLLE, *Le jeton historique des dix-sept provinces des Pays-Bas*, Brussel, 1876-1880.
- (2) Archives du département du Nord, B-200./4.
- (3) De omschriften zijn deze van een exemplaar dat in de handel is voorgekomen; de beschrijvingen van Vanhende en Dugniolle vertonen enkele weinig belangrijke afwijkingen.
- (4) De mark van Troyes (244,753 gram) was de gebruikelijke eenheid voor het wegen van edele metalen in de Nederlanden.

Dominique DELCRANGE

BEIJLAGE

BESTELLING VAN DE JETONS VOOR DE REKENKAMER VAN VLAANDEREN VOOR HET WERKJAAR

1545

... Dautayt (Paraphe)

Les présidents et gens des comptes de l'empereur nre sire à Lille; Très cher et espécial amy, pour ce que avons présentement besoing de gectoirs de cuyvre pour la sancce de ceste chambre et des supports d'icelle. Nous vous ordonnons de par sa magesté faire forger le nombre et quantité de soixante marqz desdits gectoirs de cuyvre en faisant faire nouveau coing le mieulx le plus beau et plus rond qu'il sera possible en mettant à un costé l'effigie de l'empereur ainsi qu'elle est sur l'un des deux gectoirs que vous envoyons avec cestes avec la devise sur le costé de ladite effigie Charles Vene de ces tiltres triumphanteur (doorstraect en in de marge vervangen door Charles Vene empereur des superbes débellateur) et à l'autre costé, le fusil et la croix comme elle y est mais ferez ladite croix plus droite en faisant mettre dessous ledit fusil le double aigle couronné dans une couronne Impériale. Dessoubz ledit fusil la thoizon et plus bas les armes de Flandres du costé dextre les armes de castille et du costé senestre les armes de millan et pour devise gectoirs pour la chambre (doorstraect en vervangen door messeigneurs) des comptes à Lille 1545. Faisant faire ledit coing de la grandeur et espaisseur du plus petit gectoirs desdits deux et de beau plain bord. Lesquels gectoirs vous requérons voulloir faire dilligentes et les nous envoyer par homme exprès / Et la despence d'iceux si avez deniers pour y furnir vous sera passée en votre compte que vous rendrez en la prochaine ouverture des boistes du temps de votre sinon ferons delivrer ledite despence et coust à celluy par quy enverrez lesdits gectoirs/ Très cher et espécial amy Dieu soit garde de vous Escript en la chambre des comptes à Lille le Xe jour de décembre XVC XLV.

Oultre et pardessus lesquels LX marcs de gectoirs de cuyvre en ferez aussi forger trois marcs d'argent de cinquante au marc, de la mesme grandeur en faisant forger lesdits gectoirs d'argent premiers.

Ring end Ringhesse?

Archives du Département du Nord

Ancienne chambre des comptes de Flandre et Artois

B - 200./4.

